
NOVELLAPÁLYÁZAT

Podmaniczky Szilárd

A SÁTÁNFAJZAT

Sötét éjszaka volt, a lehető legsötétebb, mégis látszott, elborul az ég. A felhők oly sebesen vonták be az eget, hogy egy pillanatra megszédültem a farakáson, mint mikor anyám utoljára kevert le csengőfrászt egy kétértelmű hazugságért. Akkor nem esett, most sem akart, mintha nem is felhők, hanem légiesen puffadt élőlények húznának el a fejem fölött, amely fölé előbb egy hasábfát tartottam ernyőül, és amikor borjúszem nagyságú cseppekben mégis nekieredt az eső, ledobtam a földre, mert eső ellen annyit ért, mint villámláskor fűmagot ropogtatni. Meleg, viharos szél fúj, de mire összecolhatha volna a hajam, elázott, gyözködnöm kellett magamat, hogy ez bizony a hajam. Más a helyemben már rég beiskolt volna egy ereszet vagy fa alá, hogy ott csapja agyon a villám, de ha akar, gondoltam, itt a farakáson is agyoncsaphat, nincs szükség ahhoz élő fára vagy ereszetre.

Szürkéskek pocsolyavíz sistergett körülöttem, a villámok egymást érve fúródtak a talajba, dübörgött, mint egy pokolgyár, a torkomban a dobhártyámat éreztem, a kezemben másik, ellentétes kezem, a szemem rezegve látta a szemhéjamról leömlő zuhatagon keresztül az istálló lidércesre meszelt oldalfalát, a vertvályog lakóházat. A lekvárfőző család háromnapos idénymunkára fogadott, s most mind a dunyhája tollazatával ölelkezve reszket, talpukról hideg verejték csorog a szalmazsákra, s mind azon töri a fejét, mit véthetett, milyen bűnért kell megfizetnie, ha a villám iszonyút rándítva rajta lesújt rá, s hasára olvasztja a dunyha tollazatát.

Itt mindenki fél valamiért, ők úgy mondják, istenfélő emberek, mintha elátkozva, egy ismeretlen bűn börtönében töltenék életfogytig tartó büntetésüket, amit ideig-óráig, amíg dolgoznak, elfelejtenek, de amint nem csinálnak semmit, félelmük fölerősödik, s bármi, ami mozdulatlanúságra ítéli őket, a végső büntetés közeledtét jelzi, ezért inkább állandóan, megállás nélkül dolgoznak, hogy estére, mikor már a petróleum vagy a gyertya lángja mellett is elfárad a szemük, magukat hullára dolgozva térjenek az ágyba, hogy ott azonnal elnyomja őket az álom, ne érezzék tétlenségnek a pihenést.

Itt mindenki úgy vélte, hogy anyám és apám közös erővel ölték magukat a mocsárba, mert rájöttek, mekkora bünt követtek el azzal, hogy engem világra hoztak, itt mindenki azt gondolta, hogy sátánfajzat vagyok, amiért már csecsemőkoromban kissé koros volt az arcom, s ha a szüleim nagy néha elvittek templomba, a pap kezében reszketni kezdett a kereszt, a gyomra öklömnyire szorult, és elfogta a szapora. Úgy gyűlölt mindenki, és annyira kívánta a pusztulásomat, hogy a nagyobb ünnepeken összevevődő tömegben kéjes járatokon haladt szájról szájra, hogy ki miként mérszárolt le álomban, vetett véget életemnek; a legkülönbözőbb kegyetlenségekre ragadtatta őket amúgy mozdulatlan fantáziájuk, de aztán a gyónófülke rostélyán át mind elmesélték

a papnak, aki a feloldozást követően egyetlen alkalmat sem hagyott ki, hogy szárnyakat adjon annak az elképzelésének, miszerint egy sátánfajzat elpusztítása egykönnyen bűnbocsánatot érdemlő szükséges rossz.

Ha apám nem lett volna a környék hírhedten legerősebb embere, a négyéves kort sem érem meg; ha bement a kocsmába, a sörből kiszállt a szénsav, a fröccsben kettévált a szóda és a bor, s aki legnagyobb erőlködése ellenére is a szemébe nézett, azonnal fizetett és elpárolgott. Mindez csak azóta volt így, hogy engem sátánfajzattá kiáltottak, s bennem végre megtalálták átkozottul nyomorult életük okát. Anyám sokszor magyarázta, miért gyűlölnék bennünket ennyire, de én inkább dühös lettem, mint okosabb, és apró bosszúkkal nehezítettem azoknak az életét, akik a miénket nehezítették, ám ez csak olajként ömlött a lángok közé, s ha már anyám nem bírta cérnával megveszekedett bajkeverésemet, leakasztott néhány csengőfrászt fiatalon idős arcomra, de azon nyomban meg is bánta, magához ölelt vagy hozta édességnek a szilvalekvárt.

Apám leelőbb a papot győzködtte, hogy vegyen be a keresztségbe, hogy az majd talán enyhülést hoz rám és a rajtam kitöltött gyűlöletre, de a pap megmakacsolta magát, és azt mondta, hogy egy sátánfajzatos áruhában eresztani a bárányok közé rosszabb, mint ha nincs rajta áruha. Tudtommal apám soha nem vert meg papot; talán mást sem, elég volt neki, hogy megteheti. Anyám és apám szintén istenfélő emberek voltak, de nem úgy, ahogy a többi, ők nem félték az Istent, és nem riadtak vissza attól sem, hogy esti imáik közben elmosolyodjanak.

Azon a napon, amikor mások számára nyomtalanul eltűntek, az összes szilvalekvárt kint találtam a konyhaasztalon, és mindhiába magyarázták azzal nyomtalan eltűnésüket, hogy a miattam érzett büntudattól vezérelve, közös erővel ölték magukat a mocsárba, én tudtam, hogy ez képtelenség; apám ki nem állhatta a mocsárgáz szagát, s ezek után úgy képzeltem, ha egyszer mégis önkezével vetne véget életének, akkor is inkább az illatos rózsalugas tartóoszlopát választja, mint a mocsarat. Egyedül maradtam, ám minduntalan, amikor a rózsalugasra tévedt a tekintetem, megnyugodtam, és biztosat éreztem afelől, hogy apámék egy távoli, ismeretlen falubavándoroltak; tudták, ha magukkal visznek, ugyanez a gyűlölet temet majd maga alá mindannyiunkat, mint itt, ahol alig tízévesen egymagam maradtam ördögi ábrázatom miatt.

Apám minden bizonnyal azt is tudta, hogy vagy elpusztítanak és mindörökre megszabadulnak tőlem, és simára gereblyézik sirhantomat is, és több rétegben besózzák a mellkasomra lapátolt földet, hogy még csak növény se sarjadjon elmálló testem anyagából, vagy, gondolhatta apám anyám könnyeit itatva, az irántam érzett félelemmel ötvözött gyűlöletben nagyobb rész a félelem, s a velem való bárminemű kapcsolattól visszariadva életben hagynak, de kegyetlenül megkínóznak majd, s ha valóban életre születtem, és nem a sátán földi helytartójának – mert éreztem, néha apám is elbizonytalanodott –, akkor elrendezem a dolgokat, s ha elég mélyen maradtak emlékezetemben, megkeresem őket, vagy megkeresem a nekem való rózsalugast.

A vihar nem csendesült, zuhogott, bömbölt és szakadt, bár én már nem hallottam semmit, a fel-felvillanó kútkáva peremén jártattam a szemem, s próbáltam megérteni, miért ugranak olyan sűrűn emberek a kútba, fejjel ugranak-e vagy talppal, siktva? De itt a síkságon nyilván ez az egyetlen lehetőség, hogy valaki a mélybe vesse magát, ez a legegyszerűbb, mert levethetnék magukat a háztetőről vagy egy jegenyenyárról, csak hogy oda nem tudnak fölmászni, marad a kút szívzorító, hús mélye vagy már egyenesen a temető gémeskútja, ott helyben. Innen senki nem utazott még a hegyek-

be, hogy sziklákat megmászva, kiéhezve és elcsigázva a mélybe vesse magát. Marad kiútnak a kút, de legföljebb a padláson egy szálgerenda.

Ha a munkába még be is fogadnak, mert megesik a szívük, vagy a félelem ezt diktálja nekik, szállást soha nem fognak adni, mindig az udvaron alszom, csípősebb télen az istállóban, de inkább az udvaron, közel a kúthoz ledobnak egy pokrócot, hátha éjjel belevetem magam, így gondolják az ő fejükkel, majd nem tudok aludni a szenvedéstől, a megalázástól, és jobb híján a kútba vetem magam. Inkább fölálldozzák ezért a kutat, inkább életük végéig abból a kútból isznak, amelyikbe belefulladtam, csak már fulladnék bele. Pedig mostanában nem csinálok semmit ellenükre, békésen tűrök mindennap.

Mióta szétverték a házunkat, nem alszom otthon. Különös, hogy két éven át csak egyetlen alkalommal nem aludtam otthon, és akkor verték szét a házat. Amíg otthon voltam, nem mertek bejönni. De akkor éjjel leittam magam murciborral egy szénaboglyát villázva, és ott is aludtam. Mire hazaértem, a ház már darabokban állt. Csoda, hogy nem gyújtották föl, nem értem, miért nem, ha már eddig elmentek, mehettek volna tovább is. A rendőrmester úgysem állította volna elő a tetteseket fogolyként valami gyanú miatt. Ő is gyűlölt tiszta szívéből. Leginkább részegen szeretett kergetni a pisztolyával. Tövestül tépi ki a családfámat, ígérte üvöltve, szétlövöm a tökeidet, de soha nem bírt elkapni, egyszerűen elbújtam, ő pedig szaladgált a főtér bokrai között, mint egy idegen földre tévedt barbár vakond.

Már hajnalodott, mikorra elült a vihar, víz borított mindent, a szürke ködtömbök mögül néha előbillent egy-egy távoli tárgy: taliga, szekér, a göré lécei közt úgy álltak ki a kukoricacsövek, mintha ezekkel az apró szárnyakkal akarna felemelkedni, majd elrepülni az a faszerkezet, amelynek alját vörös téglából nehéz disznóóllá alakította a helyi elképzelés. A levegő olyan nyirkos volt, hogy csak pár méterre láttam; a ház pereméről kifutó téglaut nem érte el a kaput. Egy homokbuckán szétraktam a tűzifát, hogy a délelőtti nap mielőbb kiszárita, s talán úgy dél körül begyűjthassak a pokoli nagy rézüst alatt, amiből üresen is a szilvalekvár illata áradt.

A cefrezúzó falának dőlve úgy tettem, mintha aludnék, amikor a gazda hosszú botjával távolról megkocogtatta a vállamat. Egy idő óta mindig úgy teszek, mintha aludnék, reggel ne találjon rám nyitott szemmel senki, senki ne gondolkodjon azon, hogy mióta lehetek ébren, s amióta ébren vagyok, mit csináltam. Ezzel minden, éjszaka történt szörnyűség vagy gaztett alól kivonhattam magam, mert látszott, milyen mélyen alszom és milyen pihenten ébredek, aki pedig gaztettet vagy szörnyűséget követ el éjszaka, az nem ébredhet mély álomból pihenten, gondolták. Nappal pedig szemmel tarthatnak, soha nem maradtam egyedül, mindig úgy intéztem, hogy szemmel is tarthassanak, hogy valaki mindig lásson, csak a tisztálkodást és az ürítést végeztem egyedül, mindkettőt rövid ideig. Csak akkor beszéltem, ha kérdeztek, de ha kérdeztek, minden esetben válaszoltam. Megszokták, hogy nem kérdezek semmit, ezért ha akartak tőlem valamit, közölték. Én nem közöltem semmit, tettem a dolgomat, amire megkértek, s ha még eleinte olyat kértek is, amiről azt gondolták, nem bírom megcsinálni, leszoktak róla, mert megcsináltam. Az az egy szerencsém, hogy szóban soha nem kérték, ugorják a kútba, mert akkor talán próbára tették volna a türelmemet. De ha részegen vagy másokat szórakoztatva, netán asszonyoknak szelet csapva azt kérték, csobbanjak bele a trágyalébe, megtettem, belevettem magam, abban bízva, hogy a trágyalé alján nem felejtettek gereblyét. De hamarosan beteltek az efféle szórakozással, s miután látták,

hogy magamtól nem vetem magam a trágyalébe, hogy ez engem nem szórakoztat, és őket sem akarom ezzel kéretlenül szórakoztatni, jobbnak találták, ha dolgoztatnak, és belátták, semmilyen szórakozást nem nyújt nekik, ha bármit megteszek, és nem fanyalgok bármit megtenni. Természetesen mindenütt kipróbálták, hogy úgy van-e, hogy kérésükre bármit megteszek, s miután ez viszonylag egyszerűen bebizonyosodott, egyre kevésbé szórakoztatták magukat velem. Azon nem tudtak eligazodni, hogy miféle szerzet vagyok; milyen ember az, aki szó nélkül mindenre kapható. De azért azt látták – mert elértem –, hogy teljesen ártalmatlan vagyok, egy ártalmatlan sátánfajzat, amelyik ugyan külsejét tekintve teljességgel sátánfajzat, de soha nem tesz olyasmit, amit egy sátánfajzattól elvárni. Azt mondták, sátánfajzat vagyok, egy idő után indulat nélkül szólítottak így, ez lett a nevem, bár valójában már nem tartottak sátánfajzatnak, ám a nevem mindörökké arra emlékeztette őket, hogy sátánfajzatként jöttem a világra, s valahol a lelkem legmélyén nyilván az is vagyok, még ha egyetlen pillanatig sem váltom be a nevemhez fűzött reményeket.

A korombeli és kisebb gyermekeket a nevem elmagyarázásával vagy példaként bemutatott, irántam érzett megvetéssel tartották tőlem távol, s ha valamelyik mégis közeledni próbált, azt elverték, majd a legközelebbi gyónáson bevallatták vele, s a pap több tucat miatyánkkal eloldozta őt a hozzám való közeledés kísértésétől. De ha még ez sem használt, kisebb gyomorbántalmakat okozó ételt etettek a gyerekekkel, amitől legalább fél napon át szenvedett, s ekkor már belátta, nem közeledhet egy fertőző, mély bélkínokat okozó sátánfajzathoz. A nagyobb gyermekek alattomos kegyetlensége és a perverz gazdaasszonyok mocskos játékaik két különböző módon örölték az idegeimet, de azzal, hogy minduntalan túljártam az eszükön, legtutkosabb ösztöneik ismerője lettem, ám hiába volt e tudás fedezéke, arról nem is álmodhattam, hogy valaha újra iskolába járjak, s torz ábrázatom bélyegét fölcseréljem az iskolázottság adta biztosságra.

Úgy tizenegy körül az elterített tűzifa felső rétege megszáradt, az éjszakai viharra és a hajnali ködgomolyagra már csak a mélyebb bakancsnyomokban és patalenyomatokban összegyűlt s tizenegyre langyosra melegedett áttetsző pocsoló emlékeztettek. Éjszaka és hajnalban mindent birtokba vett az őserő: az ősszél, az őseső, az ősmennydörgés, de tizenegyre fölszívódott mindez, és oly könnyedén folytatódhatott a szilvalekvárfőzés, mintha legalábbis két különböző életet élne egyszerre az ember, két egymást teljességgel kizáró életet, de mindkettőt éli, aztán mindkettőbe belehal a maga módján.

Az este kimagozott és fölcukrozott szilvát az üstbe hordtam, előbb néhány apró fával kis tüzet raktam, majd mind vastkosabb darabokkal fölerősítettem. A belül nedves fa kisebb lángon és hosszabban égett, ami azt is jelentette, hogy ma még lassúbb keveréssel sem fogom odakapatni a lekvárt. A gazda kezembe nyomta a hatalmas, szűrőfejes fakanalat, és meghagyta, egyetlen legyet sem akar találni a lekvárban, amivel kora estig készüljek el, mert kora este a tanító vár a parókián. Ha nincs a számban szilvماغ, most az egyszer biztosan legalább egy kérdéssel kikérdezem a gazdát, de a gazda gyűlölte, ha valaki magot szopogat, azt mondta, hogy aki magját húsa nélkül tartja a szájában, az az ördöggel cimborál, és előbb-utóbb a kútba veti magát, mert a magtól elmegy az esze. Aztán azt is meghagyta, legyen helyén az eszem és tisztességem, ha a tanító elé állok, mert az a hír járja, hogy az éjszakai vihartól megmámorosodott, és képtelenségek sorát hajtja végre reggel óta, s ami a legképtelenebb, hogy velem, a

sátánfajzattal akar találkozni a parókián, velem, akivel jószerével mindenki csak úgy találkozik, hogy kezében érzi a böllérvés hideg markolatát.

A hírtől izgatott lettem és dühös, istentelen félelem ragadott magával, nem tudtam elképzelni, mit akar tőlem a tanító a parókián, amit sűrű, magas bokrok öleltek körül, s az a hír járta, ott rontja meg sorra végzős diákjait, így kapnak végbizonyítványt, ezzel pecsételi meg érettségüket. Elhatároztam, mostantól kezdve nem tűröm a megaláztatást, és azt is elhatároztam szent akarattal, magammal viszem az ácskapocsból köszörült késemet, és ha rám tör a tanító, kiherélem, mint egy macskát, aminek esélyt sem adnak a menekülésre, fejjel lefelé belenyomják a csizmaszárba, s a gazda lábbúzában feldokolva örökre elveszíti férfiúi mivoltát.

Dühömtől már délre elfáradtam, büdösen izzadtam, kavartam az édesen levedző lekvárt, és kapkodtam fölüle a felszálló melegben megszédült legyeket. Anyámra és apámra gondoltam, az asztalon édességül hagyott szilvalekvárookra, kétségbeesésekre és a kétségbeeséstől hamarosan rám boruló lusta, akkori fáradtságra, amelyhez hasonlót nem éreztem: szabad és gyenge voltam, mint aki megtudja, van túlvilág.

A lekvár kifőtte a levét, sűrűsödni kezdett, lomha félgömbök domborultak a színén, majd váratlanul elpukkantak. Kissé széttúrtam a vibráló parazsat, visszább fogtam a pokol tüzét a mennyei lekvár alatt, az élesre szopott magot a tűzbe köptem, a nyelvem megkeményedett, mint egy megszikkadt agyagdarab. A rézüst közepén áthúztam a szűrőfejes fakanalat, hogy lássam, kilátszik-e az üst alja, mert akkor bebőrösödésig beüvegelhetem, amikor egyszerre a ház előtt a gazda és a gazdaasszony halk, de gyors szavai cseréltek gazdát. Rólam, a tanítóról és az éjszakai viharról beszéltek. Hátat fordítottam nekik, a fakanálba kapaszkodva füleltem.

Mire megfőtt a szilvalekvár, megtudtam mindent, de még azt is, amit nem akartam, amit csak az én eszem pakolt hozzá védelmemre.

A tanító oly istenfélő ember volt, hogy csak a parókián merete magáévá tenni végzős növendékeit, hogy aztán az azonnali gyónással teljes legyen a végkielégülés, s másnap megtisztulva lépjen a borbély műhelyébe, hogy a tablóképre készülve megigazítsa az olykor óriásira nyíló orrcimpája alatt húzódó ritkás, vékony szálú bajszát, amiről elragadtatással beszéltek a káposztamellű, végzős diáklányok. A tanító tette a dolgát, de a lelke nem épült föl a gyónásoktól; egyetlen alkalmat sem szalasztott el, hogy ha csak aprópénzt is, de valamit mindig csúsztasson a templomi perselybe nagy nyilvánosság előtt, s az végképp tiszteletet ébresztett minden istenfélőben, hogy már fölláttatta sírkövét, a neve alatt bizonytalanul szabadon hagyva halálozási dátumát.

A tanító úgy félt a haláltól, ahogy téli hajnalon nedves malacok reszketnek az ólban. Félt, mert azt az életet élte, ami nem az övé volt, sehogyan sem tudta levetkőzni vagy legalább a maga javára fordítani perverz szokásait. De akkor, a viharos hajnalon, amikor a sístergő tócsák fölött a farakáson ültem, teljesen megöszült. Éjszaka ő sem aludt a vihar alatt, ahogyan senkinek nem csukódott álomra a szeme, de ő legalább éjjeli verejtékére gyors reggeli sétáján igazolást kapott, s valamiképp emberibb lett angyali ábrázata. Egy villám lesújtott frissen állított sírkövére: közepén hasította ketté, elvált egymástól kereszt- és vezetéknev, alatta születésének és üresen hagyott halálozásának ideje. Szétesett. Ha eddig nem tudta volna, most már biztos lehetett afelől, hogy Isten a fogai között szorongatja. Mondták, lerogyott a földre a sírkő előtt, összekulcsolt kézzel kinlódva könyörgött, aztán elcsendesült, mint akiben beállt a súlyos béke. Azt mondták, gondolkodott. Lehet. Délre, amikor a harangban megkondult a fém, már világosan tudta, mit kell tennie. Összes nyomorult és saját magára szabott bűne alól

úgy akart feloldozást, hogy engem kora este a parókiára rendel, s a pap jelenlétében – aki a gyónási titok adta felsőbbség habzó fodrai közt fürdött – elmondja, hogy engem, a sátánfajzatot, örökbe fogad.

Úgy álltam a parókia bokrai tövében, a pap és a tanító előtt, mint egy isten, akinek ördögi ábrázata mögött gyönyörű, véget nem érő hóesés temet mindent maga alá. Az egyik szeméből a másikéba néztem, két teljesen egyforma szempár gömbölyödött eléem, ahogyan ikertestvérek néznek egymásra, úgy várták, hogy fölfogjam, mit jelent számomra a tanító kérése. Nem gondolkodtam, csak úgy tettem, ahogyan a hajnali mély alvást is betanultam, mert lekvárfőzés közben már mindenről értesültem a gazdától és a gazdaasszonytól, s volt időm mérlegre tenni, örökbe adjam-e magam egy megtérőfélben lévő perverz tanítóhoz, aki nyilván nem cselédként, hanem ifjú tanítványaként kezel majd, vagy maradjak ördögi ábrázatomat gőzölve a szilvalekváros üstnél, amely anyám illatára emlékeztet, amíg illatanyagát el nem zárja előlem a felszínén kioldódó vékony bőrréteg.

Megfogtam a pap jobb, a tanító bal karját, s ekképpen összekötve megkértem őket, jöjjenek ki velem a temetőbe, hogy láthassam a kettéhasított sírkövet, amiből kiolvassom, amit kell. Hidegen és számárszerűen bölintottak, mint akik csak megigazítják magukon a hámat, s alig öt perc telhetett az alkonyi vérvörösből és sárgában úszó temetőig, amikor megpillanthattam a sírkövet, és mondtam a tanítónak a pap aszpikos szemének rezzenésével kísérve, igen örökbe adom magam... Mert láttam, a sírkövön nincs isteni kéz nyoma, csak valami irdatlanul erős ember kezéé, aki ha bement a kocsmába, vigyázzba állt a fröccs a részeket gyomrában, s ha kiment vizelni a kocsmá hátsó udvarára, dolgavégeztével magához ölelte a rózsalugast.

Kun Árpád

EGY HÉT HÁZASSÁG

Legyen világosság, suttozták egymás fülébe és belepirultak. A tanácson pukkadoztak a nevetéstől a szertartás alatt. És buli lett, hozta Rózsi a bigmekeket. A táncoló tömegben kapkodta lábait az Ágiék vizslája. Kriszta a telefon mellé ájult búcsúzásakor. Fekete teáskészlet, mixer, törülközők, több rend ágynemű, szülők, nagyszülők. Így lett este és lett reggel: első nap. Legyen hosszú, délutáni morgás altban, legyen éjfél utáni, kurta sirás szopránban, mondta a férfi. Gyűlöljem a szellentésedet, de imádjám reggeli szájszagod.